

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

НЕДЈЕЉНИ ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

БРОЈ 17.

НА ПЕТИЊУ, У ПОНЕДЈЕЉНИК 28. АПРИЛА (10. СВИЊЊА) 1873.

ГОДИНА III. (V.)

„ГЛАС ЦРНОГОРЦА“ излази један пут недељом. Стаје: за ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ ГОД. 4. 8; по год. 3; четврт год. 4. 1. 50. и. За СРБИЈУ год. 4. 7; по г. 4. 30.; четврт 4. 1. 75. и. За све друге земље год. 4. 8. по год. 4. 4; четврт год. 4. 2. За остале крајева се за ред 5 кошта. Предплате и све наруџбине шаљу се администрацији, а дописи уредништву на Петине.

ЦАРЕВ ПУТ.

У нашем чланку предпрошлого листа, којим смо поздрављали долазак цара, исказали смо своје мишљење и увјерење, да се стање народа нашета у Боки, као и уопште у Далмацији мора проијенити сад на боље, пошто је и сама цијела царева путовања, да исто стање упозна. У погледу састанка нашега свијетлог Господара са владом великог сусједне нам државе, казали смо, да исти не значи само учиниоств условљену међудржавним одношajem, него да је он израз дубљег пријатељства и вишега значаја.

Његово Величанство цар аустријски извезло се већ из краснога бококорскога залива без сваке сумње са најљепшијем успоменом и наплати се на повратку у престоницу своју и ми смо сад у најпријатнијем положају, да оном својим мишљењу дамо јачега потврђења.

Његово Величанство цар видно је с краја на крај лијепу Далмацију, видно је, управо, чаробну Боку которску, и љубав своју према њој и ријечима толико пута понављањем и усхитљивијем расположењем својим доказивао је јасно. Цар је ишао на путу своје по Далмацији и Боки само српски и хрватски народ, ваља јеран и одан, и увјерио се, да је томе народу неправда чиница, што му је у школама и знањима патристичан стран језик, истина уважања достојан, али језик народа, којег у Далмацији нема. Цар је упознао сировашно стање оне земље, и ако је у многијем градовима и раскошности нашао, што се само љубави према владоу и услањању да се што јаче та љубав покаже, приписати има, и стидно изобилно увјерења, да земља и народ тај треба више пажње и озбиљније помоћи и њега. Са свијем је оправдано, дакле, што родољуби и пријатељи Далмације из свега онога добијају увјерење, да ће овога царскога пута, и упознања бити пошљедица рад владе и министарских органа у томе правцу, да се материјално стање земље побољша и унапређује и право народа поштује и извршава. Затога је томе и царева ријеч дана народу у свијема општинама и на сваком мјесту, гдје је народ сусретао својега владоца. Нека би се то очекивање народа што обилније час прије почело испуњавати.

Свраћајући поглед на посјету нашега кнеза цару аустријском у Котор, на се исто тако налазимо у радосном и задовољства пуном положају, што можемо сад потврдити, да смо још овда прави значај овога састанка погодили. Наш свијетли кнез пријавио је са свијега суверенскијем почастима. И народ је учествовао одушевљено при доласку госта свога владоца. Посјета Њег. Величанства цара, коју је Његовој Свијетлости кнезу Николи одмах послаје десетак минута ратно и сви други знаци пријатељства и части, ако и иду личности љубљенога владоца нашег, они су у исто пријеме упућени угледа и положају независности отаџбине наше. Још већи значај и трајнији успону састанку овеко дао је Његово Величанство ступањем на црногорско земљиште и пријамом почасти од војске наше, која га је на Мрцу дочекала. Ово је при пут у нашем државном животу, да је владом једне пријатељске нам силе ступио на земљиште

наше, а с којиме осјећањем, то најбоље показује телеграм, који је сам цар упутио кнезу нашем. Ми са искреном радошћу поздрављамо овај догађај пуни значаја, и желимо, да везе пријатељства о којем цар увјерава кнеза, остину вагда јавно и искрене. Отаџбина наша, којој је углед и положај до овог вјесне подигао кнез Никола својом мудрошћу и родољубском владом све ће се више и постојано развијати у таквијем пријатељским одношajима.

К ИСТОЧНОМ ПИТАЊУ.

Хрватске званичне „Народне новине“ дописује овој чланак:

Од њекога времена почели су Хришћани из Босне и Херцеговине онет јатојине остављати своја догађаја отаџбине. Од нове године пребјегло их је што у Србију и Црну Гору, што у Крајину, која стотина фамилија. Да не бјеже од објести, свако то знаде, али до сада није свако то признавао. До сада су барем пријатељи Њемци сваки пут, кад су турске области Хришћане окрутиле узеле прогонити, барбарски поступак настојале испричати јужнословенском пропагандом и којеквалим завјерама Хришћана против опстанку турскога господства у Јевропи. Сада пак не могу већ ни Њемци да застиру очи пред истином. Истови њемачке царевине, као год и листови јужнословенски, пуни су од њекога времена доноси са балканскога полуострва, у којима се налазију указане раје рише, да не може прве. И Њемци данас већ признају, да рајиније част, ни њетак, ни живот сугурни; да турска област не само без назив пушта нејдеља, што их њемци јужнословенски подвизају почивају на Хришћанима, већ да она сада још јужнословенско барбарство потиче и подупире.

У том признавању својих натава могу Хришћани барем једног утјехе наћи. Да би их то признавање смијело и на какове наде олакшавало, тога нишомто неби смо хтели устурђивати. Што хаје „либерални“ западни свијет за невоље српотне раје? Ако се је њекад читав Јевропа дизао на ноге, да Хришћане у својој земљи ослободи од насиља османлијскога, то је било у суровом средњем вијеку. Данас, у вјену цивилизације, приједи Хришћанима колико и нехришћанима, данас је вјера претурена слабост културнога дјетинства, којом се могу још само дјеца и жене бавити. А хуманитет, који је наш вијек као другарицу цивилизације написао такођер на своју заставу? Но, и хуманитет ваља само докле, докле служи властитом интересу. Хришћани на балканском полуострву најесу ни Њемци ни Латини, па зашто да они за њих тору главу?

Њеки дошљивци, гледајући, колику су хајку њемачке новине подигнуле на Мађаре, што они хоће из угарских жељезница да уведу мађарски језик, а тих многија Њемцила да отуђа љуб у Угарској, пријети, да је сва несрећа по источне народе у том, што међу њима нема Њемца; источно питање, рече, било би за најкраће вријеме ријешено, да је одкуд десетак њемачких фамилија настанити у Турској.

У овој пријетњи има жалосна истина. Наши читаоци још ће се сјећати, колику су буру аустријске и њемачке новине подигле, кад је оно румунски народ пред двије године пошао да својим Жидовима докаже, да морају бити поштедни румунским грађанима, ако хоће, да им у Румунији буде опстанак. Из Беча и из Берлина лећели су у Букарешт најозбиљније ноте на обрачу „прогонених Жидова“. Ако међународно право и крати, пацати се у нутарње послове туђих држава, према Румунији није ишао ова установа

вриједила; јер се је ту родило подјарје о Њемцима, онда о Жидовима, према Њемцима и Жидовима такође, који не само да народу, у којем живе, крв пију, него и сам опстанак државе доказнији макинацијама и завјерама полковају. За румунске Жидове могла се дипломатија заузети и румунска влада морала у најправеднијој ствари узмачнути.

Хришћани морају се и одрећи наде, да ће их Јевропа икад избавити од њихове невоље. Свој спас могу они очекивати само од своје свијести и силе. Ријешање источнога питања ништа није кад толико посјећити, кад год мудри и разборити поступак хришћанских државица на балканском полуострву. Нека се оне изнутра паметном политиком консолидују и увјерте, „источно питање“ ријешити ће се само по себи. Јер то је истина, да ни једна садашња велика власт не може „колеснога кољеса“ влаштинити; тога не могу остале власти допустити. Господарином балканскога полуострва, свака велика власт била би господарином Јевропе, шта више, њезни ушла би одлучају на читавој свијетској кругли. Стога управо и јест у интересу властима, да се јевропска Турска, кад се већ не може уздржати, подјели на више малих, самосталних држава, које би „равнотежу“ могле уздржати.

Једнији напредак, који се до сада може у одношају јевропских власти према истоку забљезити на корист хришћанских народа, настоји се у том, да су Аустро-Угарска и Њемачка почеле сада спознавати своје трговачке интересе у Турској. Овоме спознавању има се такођер приписати, што Аустрија од њекога времена већ настоји код порте, да ова од Салоника и Дриниола гради жељезницу на Крајину и Србију. Кад се ове турске жељезнице дограде, принакнут ће оно Турску средној и западној Јевропи, те интересе цивилизације свијета испредети с интересима народа на балканском полуострву тако многоструко, да Јевропа нишомто више неће моћи равнодушно гледати, што се доде и на истоку обила. Старовјерци Турци право то слауте, па се с тога и опире, колико год могу, да се цивилизација отворе путева у Турску. Тога ипак не могу више запријечити. Чини се пак Турска Јевропи отворити, ова ће се увјерити, да није само срчаото, него и велика штета по јевропску културу, да се на истоку подржава оно, што за живот није више способно. Тада ће најављено до хришћанских државица бити, да докажу, јесу ли вистине, као фактори културе и напредака заузети мјесто босфорскога „болесника“.

Д О П И С И.

КОТОР, 22. Априла. — Тешко је описати ову светковину, приликом цара доласка, у Котору никад још невиђену, која је љопотом и одушевљењем тешко игде на овога царевом путу надмашена. Колико могу, потрудићу се, да вам барем главније доставим. Од ране зоре бјеше већ Котор пуан народа, живија и веселија него икада. Куће и цркве бјеху украшене заставама све народнијем и црквијем, њалима и зеленијом. На мору подигнут диван славољуб, заграђен странама зеленилом, доде зелени маховина и по кој ципије, а средњом њалим од обале, кроз хајку све у град. Прије 12 сати већ је стајала пред славољубом уграђена гарда и чиношто народа нестрљиво очекујући долазак цара. Кад се код Пераста уздиза царева хајта „Миравар“ отпоче пуцања топова са тврђава. У исто су пријеме поздравили цара и топови из више границе, са Крстца, са сто и једина метком. Кад се већ прикакао цареви брод, војничка банда засвири царску хајку, а народ удари у урнебесне ус-

Хинке „живео“! Једна се за часак стишала овај ушатица, кад је Његово Величанство цар дошао под савезом, где га је са оним иницијалним дочекао градоначелник г. Шп. Бјеладановић и овиме говором поздрављао:

„Ваше Величанство! Премишљајући Господару! Вас народ омишљајући о овом великом срцељу часу Вашем Величанству, свом цару и краљу и овога града Господару, најискренијим срцем очитује своју непоколебљиву вјерност и оданост.“

„Народ, навјек вјеран и харан једногласно кличе: Бог живео Ваше Величанство и цијелу пресвјетлашу вашу породицу!...“

Цар је на то одговорио:

„Мени су особито мила чувствена вјерности и прирјетности која ми ви очитујете у име овога града. Ја сам већ прихватио толико доказа прирјетности овој особи и кући са стране овога, увијек вјернога града Котора, да сам осједочен да ће исти вјерно надахнути се једнаким чувствима вјерности. Понесите, господо, вашим поштомателма мој поздрав и ујерење моје непротивљиве царске милости.“

Начелник је говорио срски, а цар је одговорио немачки.

Одатле одмах за тим пође цар у град. На градским вратима стајаше ред ђевојкица, у бијело обучених и синаху цвијеће цару на пут. Народ је врло за царем кличући непрестано „живео“! све до црквеног двора, где је цар одсјео.

Одмах по томе пришао је цар свештенов, ц. кр. власти, зборовне и заједнице опћина.

По подне око три сата ишао је цар пјешимце у тврђаву овдашњу и разгледао је. Кад се враћао дочека га мноштво народа и допрати га до двора са бурним усклицима: „Живео цар“! која се једва утишале, пошто се цар више црта на прозору показивао. У пет сати пришао је цар руског заступника при ватех кнежевском двору г. Стурзу, који је био и на царском обејду у шест сати. На истом ишао су част учествовати градски начелник са општинским приједницима, више одличних грађана, г. Стеван Љубина и др. У вече проишао је цар кроз град која је био јавно осјетљив. По право, величанствено осјетљиве било је друго вече нарочито на мору. Природа залива нашега допринијела је највише, да ово баш карактерно осјетљиве надмаше свако друго. Оно се управо не да описати, валао га је вијетити. Особито јавно бјеше гледати огњене суди по свима главицама и странама око залива. И наше стране, врх Петовграда, нарочито бјеху криво осјетљиве и већешо општинских цијело осјетљиве. У осам сати изишао је Њ. Вел. са Њего. Сјет. кнезом Николом, на море и извели се на царској јакти залива до Пераста да разгледају осјетљиве. Кажу, да је био усхићен љепотом призора. За царском јактом ишао су још два пароброда лојдова, у којима је било стотине гледалаца, којима је општина безплатно узманила давала.

Овога дана посјетио је цар све заводе, обе цркве и све школе.

Дошао у православну цркву дочекао је цар на вратима г. епископ Петрановић са меснајест свештеника у одскама и поздрављао га сходним говором.

У глумишћу забавно је је цар скоро цијел сат и при подаску изјавио г. Зору, управитељу, своје задовољство. Доста се задржавио и у комуналној школи и с радошћу нам јавља, да је ту цар понављао свој захтег да се српски питају и да српски одговарају једна.

У кратком овом опсеу још ћу споменути, да је наш градоначелник са начелницима Доброте и Причања био на пудизици у цара и да му је том приликом предао пет разних молбеница: једну од свјетих општина бошњачких, једну од града Котора, једну за одличних добротворних завод и једну од свјетих Бокеља у Трсту, од трговаца, кадетана поморских, професора и др.

Данас на четири уре по подне одлучило је цар испршан као и дочекао пуцањем топова, звонима и великим олушњем народа. Овај долазак царев остаће нам влада величанственом успоменом, као што нам је данас радост велика и боже дај, да биде и сретан за народ и да се испуни праведне жеље, које је народ скопчио са сретним долазком царским.

У другој допису извјештају нас о доласку Њ. Св. кнеза Николе.

КОТОР, 22. Априла. — Јуче око 11 сати граје подне присио је у наш град Његова Св. наш кнез. Већ прије 10 сати бјеше се испунило мноштво народа на „приногорском пазару“. Пред градским вратима стајаше ушатица једна почастица сатија са заставама и војничком бандом а на челу ђенерал Јовановић. До границе приногорске био је изишао на сусрет и поздрав кнезу један омишљив из цареве вративе, а такође је и овдашњи приногорски агент, г. Перо Ракидава-вић изишао кнезу на сусрет. Кад је свијетли кнез синао дође поздравом га је народ бурним: „Живео“! Ђенерал Јовановић одјавио је пред кнеза и поздрављао га. У исто вријеме засвира војничка банда кнежеву химну. Кнез је с коња прегледао војску, која му је по том дефинира.

Тек је присио у свој стан, кућу нашега, градоначелника, одмах је дошао царска вратива да га поздрав. Иу је преставио Њ. Св. кнезу преузвизити највиши г. Родин, а и кр. поморско чиновничтво поддирал г. Нек. Ту су били ђенерали ађутанти царски барон Мондел и витез Бек, државни савјетник Браун, поддирал Нек, коштадирал барон Штернек, командант царев брод и г. д.

На уру по подне био је кнез на поздраву код Њ. Величанства цара, а на четврт сата из тога повратио је цар Њ. Свијетлости посјету у сјајној маршалској униформи.

У 6 сати био је свијетли кнез са својом свитом на обејду у цара, а у осам сати извезио се с царем на царској јакти, да гледају величанствено осјетљиве.

Цар и кнез ишли су напријед упоредо, а за њима царска и кнежевска пратила. Сва рива бјеше у тај мах препуна народа, који одушевљено и дуготрајно клинеше, исто тако при повратку мишомом. Њ. Величанство цар обдарио је кнежеву свиту одоренима приликом прве посјете, а и Његова Свијетлост кнез одлучило је чланове цареве пратње својим орденом. Њ. Свијетлост кнез пришао је оба дана многа подворења и почастица општинску ишу и нека узвијена лица својом посјетом. Данас из јутра изишао је Његова Свијетлост на море, да разгледа запов, која му је Његово Величанство цар руски на дпр послао, и који ће, како чујем овиме дана Бојаном у приногорске воде поћи.

Пошто је данас око 4 сата Његово Величанство цар одлучило, вренуо је и наш свијетли кнез, опростио се с царем у три и по сата по подне, у Црну Гору, испршан са истим почастица и народним усклицима као и при доласку. Опредјелили царски омишљив уз књаза, пратио опет књаза до границе приногорске.

Књаз је за све вријеме свога бављења у нашем граду био предмет особитога поштовања и сивнатије што му овдашњи народ на свакоме кораку узманила, као што је од стране власти био сјајно дочеки са почастицама припадајућим му, и особитијем пријатељством од стране Његова Величанства цара, у чему се овје много говори. Дани цареве и кнежеве бављења овје, неће се никада заборавити.

ПЕТИЊЕ, 28. Априла. — Како се 24. о. х. Његово Величанство цар аустријски краљови из Будаје у Котор. Његова Свијетлост наш кнез наредио је да на митру дочека и поздравља цара једно одјелене војске. Због тога, већ уочи тога дана, отишла су тако четири баталона и једна батерија брдских топова. Његово Величанство цар долазило је од Горажде, а у 11 сати отишли су му на сусрет преко границе г. војвода Петар Вукотић и г. сенатор Станко Радонић. Долазак Његова Величанства цара поздравља је наша војска са сто и једнајеткметком из топова а наша војничка банда са царском химном. Испред војске изишао је цару на сусрет г. Божа Петровић, главни заповједник пратње г. војводом Машом Врбицом заповједником топиштва и г. сардаром Самом Пашењем. Пришао војнички поздрав, Њ. В. цар прошао је и прегледао сву војску по четима, и ако је у исти час ударила јака киша. После прегледа опалила је војска четима меснајест потупа а за тим је била павља прстава, која је испршала тако добро, уредно и непрекидно, да се јораво замишљати много већа број војске, него је ту био постројен. Пошто је и то свршено, Његово Величанство цар похвално је војску и вратио се у Горажду, докле га је опет допратио г. војвода Вукотић и г. сенатор Радонић. Њ. В. цар пробавио је ту више од једнога сата.

Долазак овај Њ. В. цара аустријског Франца Јосифа I. на земљиште приногорско, част, коју је указао Црној Гори и њеној војсци, била је данас с омишљивом напреднијем задовољством, која је у стању, да у нама изазове овакав величанствени догађај. А колико је и Њ. В. пријатно дпрнуто било почастицу, указаном му од наше војске и њеним валашћу драгојем је доказ то, што је сам цар, тек је дошао у Котор, отпрвао један телеграм Њ. Св. нашем кнезу и Господару, у којем захвала кнезу, што му је дао прилику, да позна и алају војску приногорску, за тим, у истога телеграму захвалаје поново кнезу, што га је почастица својом посјетом у Котору а ујерења га о своје пријатељству и прирјетности.

— На Бурбес дан прослављено је као и сваке године крсно име Њ. Св. нашега кнеза. После службе божје, којој је присуствовала Њ. Свијетлост у пратњи свјетих г. г. сенатора и чиновника, пришао је свијетли кнез честица. Уочи дана била је варом осјетљива.

Саопштакно овје испит оптуженога Пипера за убиство турскога војника у вријеме подгоричкога покоља, о чему смо пресуду Сената у прошлом листу саопштакли:

Предсједник: Одкљен си и како ти је кне? Оптужени: Из Пипера. Не им је Петар. П. Јеси ли био кад осуђен? О. Нијесам? П. Како је име твоје оцу? О. Пуниша. П. Из којег си села из Пипера и од којег си братства? О. Са Стијене, Божовић. П. Колико ти је година? О. Година ли је од прилике 36. П. Какога си занимања? О. Радим своју земљу и тргујем. П. С каквом се трговином занимаш? О. Куповањем и продавањем стоке и у другим помишљим стварима. П. Тргујеш ли сам по себи или с ким у друштву? О. Моја трговина није велика и због тога тргујем сам по себи. П. На тебе је пала сумња да си онога вечера, кад је била она погубица Приногорца у Подгорници, прегазео Зету и да си једног низаља убио и појео; дакле што ћемо те о томе питати да нам на свако подложно питање истинито одговориш и да ли је ко с тобом на том дјелу био? О. Ја не кријем да сам прегазео Зету и да сам убио низаља, а све ћу вам право казати што ме будете питали. П. Докле ти велиш да ћеш нам све право казати, кажи ће си био 7. Октобра 1874 године кад је овај покољ у Подгорници био? О. Тога јутра ослано сам у моју колибу поред Зете у мјесту Влашка Драча. П. Ти кажеш да си из села Стијене зашто си ослано у твојој колици на Влашкој Драчи што си ту радио и је ли ко с тобом био? О. Истина је да сам из села Стијене али у Влашкој Драчи имао моју колибу и земље и ту славио свјетке због са стоком, а била је са мном моја фамилија. П. На колици се члана састоји та твоја фамилија? О. Имају кнежу, жену и да опростите двоје дјете. П. Твоја колиба колико је далеко од турске границе? О. Мислим да ће бити далеко око 200 крока од Зете куда је граница. П. Има ли турских кула покрај Зете, која је најближа твојој колиби? О. Мојој колиби најближа је кула на Дедовој Шуми. П. Колико је та кула далеко од твоје колибе? О. Од прилике биће далеко око 250 до 300 крока. П. Ко стоји у тој кули? О. У тој кули стоје два и у све друге покрај Зете турске војници. П. Кад ти је колиба тако близу тој кули позвајеш ли којег од војника која у тој кули станују? О. Они се често мјењају, али од тих што

су тада били познати сам. Алијагу Мулази на заповједима куле, Осману Обишану, Ибрајима Нефери, Абазу Нефери, другејима имена незнам.

П. Како си се с њима упознао, и јесте ли у каквој вријести били?

О. Брод на кој је под сатом кулом, на који се превозило на ону страну Зете и кад се год прелеземо вазда се с њима виђало а осим тога продавали смо им често пута млијеко, сир, јаја, кокошке, рибу и т. д. а вријести нијесмо имали никакве.

П. Зар се не бисте могли на другом мјесту превозити него баш код те куле?

О. Ту смо се вазда превозили, зашто су најприступније обале и најпиривија Зета, аети се може и газити.

П. Казао си да си то јутро остануо код твоје колибе, што си радио тога дана и јеси ли био код колибе или на другом мјесту?

О. Цео дан шурбаво сам ручети на једној њиви у Срећу.

П. Колико је далеко та њива од твоје колибе?

О. Око 400 крока бити ће од колибе.

П. Колико је та њива ће си радио далеко од куле на Дедовој Шуми?

О. Она удара у обалу Зете поред куле мало на горњу страну.

П. Од твоје колибе у Влашкој Драчи што можеш виђети кад погледаш на страну Подгорнице?

О. Види се поље око Горнице, Горница и преко ње арбанашка брда, а мало изнад колибе може се виђети и Подгорница.

П. Колико је далеко горичко поље и Горница од твоје колибе?

О. Мало више од по уре.

П. Твоја колиба је ли у равници или на брду?

П. Она је при брду у дну Влашке Драче.

П. Са Сретње ће си радио видели се Подгорница и Спуж.

О. Спуж се види и Подгорница не, јер је заклона Веће Брдо.

П. Јеси ли тога дана радио сам или с ким у друштву?

О. Са њом су радили Сава Велишани и Попица Гидов.

П. Које сте радили тога дана?

О. Радили смо неци, њих сам двојицу на надишцу звао да раде.

П. До ког сте доба остали радећи на томе мјесту?

О. Радили смо до испред захода сунца.

П. Јесте ли сви тројица остали радећи до тога доба или је који раније отишао?

О. Нијесмо се раздвајали и отишао смо заједно до вечера код моје колибе.

П. После вечере што сте радили?

О. Нијесмо ни вечерали но тек што бијасмо дошли код колибе и сјели да се оджоримо изнесе нам моја жена по чашу ракије, у то чусмо велики гутањ пушак од стране Подгорнице.

П. На коју страну Подгорнице пуцаху те пушке?

О. Пуцаху по Горници и горичком пољу к Морачи пут Дукље.

П. Може ли се виђети Горница и горичко поље искрај твоје колибе?

О. Ја сам дан и прије казао да се може виђети.

П. Пуцаху ли пушке с мјеста или се куда помицаху?

О. Пуцаху смо чули и виђели најпријед од Везирова моста на Горници и подем пут Дукља.

П. У које доба бјеше то пуцање пушкарима?

О. Мало по заходу сунца.

П. Што помислисте кад чусте пушке и што сте ви тада урадили?

П. Нијесмо ништа добро помислили, пошто пуцања бјеше велика и у не вријеме и причинише се к нашој граници, одна смо промислили да је жорало некако велико зло бити.

П. Кад сте помислили да је некако зло било, што сте тада урадили?

О. Згробисмо пушке и потчасмо на Тријебач, да ушатамо што је она пуцања пушкарима?

П. Ње је Тријебач?

О. Тријебач је на врх брда од моје колибе пут Дукље.

П. Колико има од твоје колибе до Тријебача, и што се с њега може виђети.

О. Од моје колибе до Тријебача нема пуно 10 минута а с њега се може виђети Подгорница и преко Зетско поље.

П. Сретосте ли кога док изтрчасте на Тријебач да вам каже шта је било?

О. Не сретосмо никога.

П. Кад изиђосте на врх Тријебача што чусте и виђесте?

О. Чусмо глас трубе с Дукље ће свира узбуру и виђесмо ће трче многи наши војници Дукљана.

П. Што ви урадиште, и пуцаху ли још пушке по горичком пољу.

О. Ми потчасмо куд и други војници на глас трубе и не знам пуцаху ли још пушке.

П. За колико сте времена дошли на Дукљу ће је труба свирала и бјеше ли мркло кад сте се састали?

О. Дошли смо прије по сата јер смо брзо трчали и бјеше мркло.

П. Кога сте нашли кад тамо дођосте?

О. Нађосмо много војника међу којима бјеше Пуко Нишини официр, Вуле Нишини, Милутин Туров и Вучур Новакова.

П. На ком сте их мјесту на Дукљи нашли?

О. Код колибе Вучура Новакова.

П. На кој је мјесту колиба Вучура.

О. Близу куле на Дукљи.

П. Што чусте кад дођосте код колибе?

О. У колибу бјеше један рањеник који бјеше утекао из Подгорнице од којег чусмо што се догодило.

П. Ко бјеше тај рањеник, познајеш ли га и шта причаше?

О. Добро га познајем, то бјеше Мргуд Радловић из Бјелопавлића који каза да су изјечени сви Пригорци који су тај дан у Подгорци на пазару били.

П. Казиваше ли ко поби те Пригорце и зашто?

О. Казиваше да га је срио некаки његов пријатељ у пољу близу Рибице и да му је казао да бјежи јер је погинуо Јусо Мучин и да су Подгоричани побили све Пригорце који су се у Подгорциу нагнали и да су њега у пољу стагали и убили му једнога друга и њега ранили ћерајући га до Мораче поред Дукље.

П. Знаш ли зашто је Мргуд тај дан у Подгорциу одао, и ко је био тај његов друг што је погинуо?

О. Казиваше да је ћерао трговину Јусу Мучину, а друг му је био Мурат Бошковић с Орије Луке.

П. Знаш ли каква је то трговина била?

О. Нијесам питао.

П. Казао си да се скупљало тамо много војника, који су били то војници и што су се купили.

О. Ту се скупљашу Пашери и очекиваху командира.

(Наставиће се).

ПИСМА ИЗ ЊЕМАЧКЕ.

Визбаден — 1870.

Х. *)

Идем ли полако или брзо. Од како сам у овој вароши још ништа нијесам нишао на ову страну и онјем путем. Он ме води к југу. Свеједно могом ме је водити и к сјеверу. Сви су ми путови једнаки: кој ход нема никакла опредјелена; које ноге помичу се једна пред другу без никакве цјељи; који дана исто тако. Идем на терсунице кроз ове алеје, идем на терсунице кроз овај живот. Осталам варош прије изласка сунца; повратићу се послје његова заласка. Визбаден је једини од Хомбурга, већи од Баден-бадена; живи од Екса. У њему има лековита вријна вода противу камња; и банка за играње противу богатства. Болесни пију слану воду, купају се, и осјећају олакшање; богати играју на новце и осјећају такође олакшање; а свијеж је дуго вријеме.

Визбаден је толико чужан због лековите воде, колико због стјецишта безболесних људи и жена. Хиљадама странаца, путника, онјих богатих стокућа, дође и провете овђе неколико дана, неколико неђеља. Рајске обале и рајска купатила њима су најзанимљивије планиште. Врло је мали дук међу њима што долази да се лјичи; све друго лети кроз овај свијет и траже себи забаве и задовољства, и ниђе их неналазе. Дуго им је вријеме на Мисисипи и Њагари; дуго им

је вријеме на Нилу и Босфору; дуго им је вријеме на огњеном Везувиу и на смејном Монблану. Велике вароши, док, балони, музике, театри, то им се одавно досадило, — огатило: тога су се свега наситили, — преситили. За њих нема ништа више ново. Сва осјећања за свако уживање погрозали су, само су им претекли још новци и живот; а то је терет за такве људе. Ко их гледа у сваком изобилу, могом би рећи да су срећни, пресрећни; али би се преварио. Све им је дато, али одузета им је зачина живота: одузет им је рад; немају никаквога посла. Каква страшна ријеч немати више никаквога посла на овом свијету. Каква осуда судбине над животоу таквијех људи. Занат, животи од прихода, то је најтежи занат. — Неколико хиљада таквијех људи, што их има свагда у онјем купатила, то је неколико хиљада запонетика, романа, неколико хиљада чудноватијех књига. Ко је безпослен може их штудирати, и прочитати бар онолико колико се споља на корцама може виђети. Велике вароши дају велике оригинале. Лондон, Париз, Петроград, Нови Јорк, то су мјеста где најбоље ово покретно безпослене биљке никну и усаврше се. Они ништа не раде, живе од својих прихода и пензија. Док траје младост трају им и многе забаве и мишине: али после виде пред собом псту пустино као и за собом. Њима сваки дан заната зађе по једно сунце. Они обично љубе сакоју. Врло мало говоре. Једу много а умјерено пију. Како сване једна им је брига шта ће тога дана радити; то јест шта ће нерадити, а то није мала брига. Из вароши у варош, с Дунава на Рајну, са тихог океана на обале швајцарских језера, бјеже од дугога вријемца; ово узастопце за њима иде. Неоставља их као сјенки. За безпослене нема више посла. Они сви бољују. Њихова је општа болест дуго вријеме. Она је тешка и несносна. Долази обично на богате, лјиче и безпослене. Пријеки је лјич самовољство. У онјем купатила, многи се тако излјиче. За безпослене свијет је празан, живот је терет. Сваки мрав, свака биљка имају непрестано посла. Ко нема више никаквога посла на овом свијету, нека се уклони.

Визбаден је варош, која је милијоне потрошила да таквијех људима за њихове скупе поезде забаве измисли и створи. Као за болеснике спремљене су сеуда угодности и понуде; као за размажену мелу дјецу најмештене су сеуда играчке и забаве. Онјих шест дана ништа не раде, а седми дан одмарују се. Седми је дан неђеља: она наруши њихову тишину. Тога дана хиљадама занатлија, трговаца и радника сваке врте, из Кастела, Мајнца, Дармштата, Хехста и многијех других мјеста заједно са својим фамилијама, поврне у Визбаден, да се проведу и да се проселе. Од јутра до пола ноћи тога је дана њихов Визбаден. Холају и трче по парку, сједе на трави, једу кобасице и печење што су са собом довијели, пију вино из бутела без чаша, кад им је вријина свињу капуте и тако сједе око језера, свију се гласно, плескају рукама кад музика свира, вичу и пјевају од радости; њихова дјеца трче по променадама, преврћу столице, пужу се уз прозоре, бацају лопту пред ноге вапше, носе колаче, додирају нас њасних рукама. — Ништа то не могу да трпе странски намирени гости. Неђеља њима је несносна. Онјих тога дана бјеже из Визбадена, или сваки на својој прозору по ваздан пуни цигару. У потпуној усамљености и тишини, имају потпуно усамљеност и тишину.

Данас је неђеља. Полагано ходим. Мој пут све више и више деље се уз брдо, варош све више и више остаје у долини. Лјиче њике шапене се од разних усјева. Кроз њих врши свијет у варош, сви су обучени у стајале хаљине; јутарњи ваздух разлијеже се од њиховог пјевања. Читав сат како ходим; и пољак кад се иде одмиче се. Осјећам се боље него у вароши; невидим је више. Не видим ни цркву с два торња, још неколико корака или већу нијети ни јеврејску синагогу са њеним позлаћеним кровом. Мјесто тога указује ми се бистра Рајна, пружила се као платно; непрегледна њена равнина пуна је села и вароши; најљепше види се Мајнц, први зраци сунчани трепте на крову његових кућа, он је већ будан, видим његове од парабора, чујем званичне звоннице. Ова рајска долина у Јевропи најљепши је прт, парк, збијеник, у коме није ниједна жива. — Већ сам на врху брјага што раставља визбаден долину од Рајне. На овом узвишеном мјесту тако бих се радо одморно, погледао је на све стране отворен. Чудна се, како је њена мудрост на оваком лјиченом мје-

*) Овђе је изостављено неколико писма.

сту заборавila бар једну дрвену кљуку начинити, кад већ нека гостиница која би се звала „лијеп изглед“.

Могло би се сјести и на траву, али је трава још влажна од јутарње росе. Идем даље. Моји погледи управљени су из Рајну, на ту ријеку појезије и историје, на ту гиздову Јелену око које се народа доије хиљаде година туку. Људи се од поставка својега непрестано туку, и туђи ће се док их год двоје на овом свијету има. То је потомство Авела и Кајана, који су се међу собом потукли онда кад је цијела ова земља била саво њих двојице. Људи највише су се тукли са преснишцама и дрвешем, по том са каменим из праће и са коцкама; за тиме са стријелаша и качевика. Кад се зора просјете указала, тукли су се из топова и пушката; сада у другој половини најпросвешћенијег вијека туку се са машиникама, са житраљезама. Моје ноге помичу се напријед, моји погледи стоје на Рајни, моје очи прате немо верућање од ушћа до извора. Све су ми њене обале познате. Стотине хиљада година прошле су како она овако исто овуда тече. Десет хиљада ријека, потока и потоцића, што она посредно или непосредно у себе прима, и као брижљива мати води их к океану, оцу свих извора и ријека. Она има своје хитне полове, своје одређене. На један минут не стоји безпослена. Дан и ноћ она врши своје дужности. У великој лабораторији што се зове природа, и она је један радни што се непрестано покреће; који чак са снјижних Алпа, кнеже, пресак, дрвене, труље и мутљак саопи у море, и тамо их брижљиво зрчи по зрне слаже. Тако у дубини морској насипа нове алпске брегове, нове пресковите равнице, нове слојеве жамовита угља. Кад се море измачи и провјени своје корито, дно његово биће лијепа земља, која ће производити боље шуме и боље животиње и људе.

Рајна је много старија од Дунава. Кад је оно земље, куда сада Дунав пролази, покривало широко море; Рајна је текла исто онако, на њеним обалама биле су велике шуме, пуње птица и звијери. Људског гласа није било да их узнемирује. На много мјеста сувице није могло допривести до њене воде, пљунт и врхови великих дрвета састављали су се над њом. Кроз све њекове, које историја памти, Рајна је остала она иста; на њеном ведром лицу непознају се хиљаде година. Она је непрестано жвада, хитра, весела. И сад исто онако тече. Њени таласи неми су. Мртво стајење што се осплају из развалина старих градића и кобљају у њене валове, више говоре о прошлости. Поред ових обала комешало се људство од паметанјек. Сваки талас Рајне проио је по једно људско име, проио је по један догађај, по једну жртву главу. Одијела су их у море, у тај вјечити заборав. Море не прича ништа: оно шуми и — шуми. Његове су дубине пасмо под печатом.

Први јасни погледи које је историја на Рајну бацила, ишли су на обалама њеним дивље ђергане. Они су живјели по шумама као и други звијери. Једно јутро са овог истог бријег, угледали су гвоzdене људе, тако ће се сада град Мајнц простаре; то су били Римљани, са њиховијем ослонима и штитовима, на којима се сунчана ждрок блистала. То су те обале ће су све славе јошковиће прелазиле. Онда се могао меда виђети Цезар на његовом чулу, Атила са својијем крвнијем жачем, Клоис, велики Карл, неколико младих Карла, Фридрих Барбароса, Рудолф Хабсбург, Густав Адолф, и напољску Наполеон Бошарпа на његовом бијелом коњу са најславнијом војском која је игда преко Рајне прешла. Двојесет народа мариширало је с њиме, краљеви били су његови ђенерали. То је све ишло на Русију. Наполеону чинило се да које заповједати вјетру да не дува, свијету да не пада. Земља је била његова, али Русија је још постојала на тој земљи. Једно јутро у Дрезди, када је устао од спавања, ађутант уђе му у собу са овим ријечима: „Краљ баварски, краљ хановеријски, краљ виртемберски, краљ саксонски, краљ исполитански, и још неколико краљева, стоје пред вратама, и желе да могу изаћи пред Ваше Величанство.“ — „Има ли још ко год да чека пред мојијем вратима“, упита Наполеон. — „Директор театра господина Тајла чека“, одговори ађутант. — „Пусти Тајла нека дође, а они други нека чекају“, одговори Наполеон.

После неколико нећења, могаи сте са ово-

га бријегу виђети једне узаше саонице, и у њима два чојца; обојица су били бијели и сврзнути, обојица су завијени у кожу. Један је био погружен у дубоко кутање, други је по кад кад кочијаша опонијало да брже коње ћера. Могаи сте их виђети како су шлти пред једном сировашном гостиницом; како су сјели око ватра да се огрију; како једна стара жена сирема им нешто за јело, док се коњи одморе; она нехотице загледа се у једнога од та два путника, и он се од погледа те бабе уплаши. Устане и свом другару француски рекне: она жена познала ме, хајдемо даље. — То је био Наполеон, који је бјегао из Москве кроз Пољачку.

(Наставиће се).

РАЗЛИЧНОСТИ.

(Статистика путака и коња) По туринском једном листу има Немачка 3,500,800 пушката и то 1 милион Дрејсеових, 400,000 касепотка, 300,000 Вердерових и 1,800,000 Маусерових пушката; Русија преко 1,560,000 Крикних и Берданових пушката; Француска преко 1,700,000 касепотка; Аустро-Угарска преко 1,374,000 пушката и то 688,000 Венцлових и 686,000 Веридлових; Италија преко 805,000 Царевних, 3000 Ремингтонових и 180,000 Ветерлијевих пушката, а Инглешка преко 175,000 и то 100,000 Синдерових и 75,000 Мартинијевих пушката. — Највише је коња у Русији, 10,072,000; у Немачкој 3,391,196; у Аустро-Угарској 3,569,434; у Француској 2,710,000; и у Инглешкој 2,690,000; у Италији 570,000; у Румунији 506,000; у Шведској 428,000; у Холандији 252,000; у Швајцарској 105,000.

(Скупне и погубне оловке). У Калесу уставити француски царинири неки дан десетак младих сандука, који дођуше из Инглешке с ознаком, да су у њима оловке. У сандуцима бијашу доста оловке, али шумље, а ће би ишло бити гранат, оиће је у свакој смотани била по једна или двије бакне од 20 фунтова и то спотворене. Неколико сандука прокрало се је преко Калеса у Париз, те је у Паризу распачано много спотворака.

ОБЈАВА.

Како до поласка мога у Приу Гору нијесам могао неке ствари са својим пријатељима у ред довести, а нарочито ми је жло, што нијесам њекима наручене плугове у своје пријеме предати могао, јер су доцније на Дубравцу присијели, но што сам се ја на пут кренуо. Међутим, ја сам наредно био, да се плугови изијесним лицима предаду, пошто су на које име дошли, — но да ли је учињено као што је наредено, не знам, јер ми нико ништа не јавља.

С тога, да би се ствари на чисто доведе, и да ми сваки своје довио, молим изјесна лица да ми не замијеро што их нијесам и сада задолжити могао, као што сам за прошлах година многок задовољавао, која се на чега ради на мене обраћао, и нека ме под доном адресом, писком изјесте, дали су наручене ствари дошли, како би ми у противном случају поможене ноце повратио.

Уједно молим и моје дужнике, који што имају мени да плаћају за предате им плугове, дрљаче, крунчаче, вршеће машини, вјетрењаче, сјекење, воће, књиге и т. д., јер их има, које мише од 6 година чека, а сума износи до 500 дуката цесар. Нека помисле да је доста чекања било, и да и ја имам другима да одговорим, а за њеке сам и сам нећ платити морао, а сваки неће да чека као ја, него — тузи, паније право да се је по судицама нуче због других, којима сам ја дуговао чинио.

Петине, на Ђурђевдан 1875.

Др Ђорђе Радик.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ.

— Изшла је из штампе четврта свеска „ОТАЧБИНЕ“. Са том је свеском свршена: Пр-

ва књига (године прве). Она је изијела 43 штампана табјак великог октава или 672 стране. Сваке године ће даље излизати по три такве књиге. Ево шта има у првој књизи „Отачбине“:

1. КЊИЖЕВНОСТ.

1. Пјесме.

„Отачбина“, од Ђ. Јакшића. — „Појезије“, од М. П. Шапчанина. — „Пред градом...“, од Ј. И. — „Јеси ли чула?“, од Ст. В. Кањанског. — „Ој провигра...“, од Ст. В. Кањанског.

2. Припојетке, новеле, романи.

„Селаци“, припојетка из сеоског живота, од Ђ. Јакшића. — „Стеван Душан“, историјски роман од Влад. Ђорђевића. — „Промјети кака“, припојест грбљаска крајем XV-тога вијека од Стјепана Љубише. — „Последња вила“, новела од Жива Савдо, превела Ј. — „Бјела кућница“, припојетка Ђ. Јакшића. — „Рого“, хумореска од М. Ђ. Глашвића. — „Васа Респект“, роман Ј. Игњатовића. — „Милан“, слика из 1848 г. од Ђ. Јакшића. — „Злослужи број“, припојетка од М. Ђ. Глашвића.

II. НАУКА.

1. Етнографија и статистика.

„Јелади и Јелини“, од Ст. Новиковића. — „Румунија и Румуни“, од Настаса Петровића. — „Љужича Срби“ од Богдана Јовановића.

2. Историја и нумизматика.

„Ђураћ Бракович“, од Чедом. Мијатовића. — „Леда Монтегјева о Србији“, од Светозара Николајевића. — „Златни новци краља Милутина, цара Душана, краља Вукашина и кнеза Јазара, од Ст. Новиковића.

3. Право и државна наука.

„Демократија од Г. Гершића. — „Богшић“ о новим црногорским законима.

4. Јестественна са љекарством.

„Вода“, од Силе Лозанића. — „Косметичи“, од д-ра Саве Петровића.

5. Историја књижевности критике, реферати.

„Појезија Ђ. Јакшића“ од Св. Вуловића. — „Орао“, „Вјесник“, „Јавор“, „Рукавица“, реферати Андре Николића.

6. Војна струка.

„Војничка разговори“, од А. Ђурића. — „Стратегија и тактика“, од А. Ђурића. — „Прије 27 година“ од Ј. Стеф. Вилоског. — „Главни нојкови о војсци“, од А. Ђурића.

III. ДРУШТВЕНИ ЖИВОТ.

1. Политички.

Народна скупштина. Дебата о адреси од Г. Гершића. Заступе и потрашке кабинета од 22. Октобра 1873. Политичка хроника.

2. Књижевни.

Друштва за провињање просвете и књижевности у српско-хрватском, бугарском и словенском народу, од Андре Николића.

3. Ујетнички.

Народно позориште у Биограду 1874 год. од Светислава Вуловића. „Нарис“, „Адријана Лекурперова“, „Луcreција Борџија“ у биоградском народном позоришту од Вуловића. „Цијети“ од Матије Бана. Рецензија Светислава Вуловића.

4. Војнички.

Војна удружења и бесједе у нас, од Ј. Мишковића.

За нове уписнике има још од свију досадашњих свезака.

Цијена је „Отачбине“ за годину или 3 књиге (12 свезака) 80 гр. или 8 ф. а. вр. за по године (или 6 свезака) 40 гроша или 4 ф. а. вр. за 3 мјесца (или 3 свезке) 20 гр. или 2 ф. а. вр. Новце ваља слаати уредништву у Биоград, (Кастриотова улица број 27.)